

Бўлстонлик туманидаги табиий гўзалликлар: Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари

ТСМРИ Бизнесни ривожлантириш ва Туризм инновацион маркази
етакчи мутахассиси **Ш. Сайфуллаев**

Бўлстонлик тумани — Ўзбекистоннинг табиий гўзалликлари ва экологик бойликлари билан машҳур ҳудудларидан бири ҳисобланади. Унда жойлашган Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари табиатнинг ноёб неъматидир бўлиб, туристлар ва табиат мухлислари учун катта қизиқишга молик.

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари табиий гўзаллигининг жойлашуви ва хусусиятлари

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари Бўлстонлик туманидаги Тянь-Шань тоғлари тизмасида жойлашган. Улар асосан тошқоқ сувлари билан таъминланиб, тоғ сувлари ва ёмғир сувлари ҳиссасидан ташкил топган. Кўллар юқори баландликда жойлашгани учун сувлари совуқ ва тозадир, бу эса улардаги биологик хилма-хилликни сақлашга ёрдам беради.

Кўл номи	Жойлашуви	Сув тури	Майдони (га)	Баландлиги (м)	Ўртача чуқурлиги (м)
Юқори Урунғоч	Бўлстонлик тумани	Тоғ суви	15	1800	12
Қуйи Урунғоч	Бўлстонлик тумани	Тоғ суви	12	1750	10

Табиий гўзалликлар ва экосистема

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари атрофидаги табиий муҳит кўп хил ўсимлик ва ҳайвон турларига бой. Кўлларда асосан тоза сувда яшовчи балиқлар, шу жумладан, форель турлари учрайди. Атрофдаги тоғлар ва ўрмонлар эса кўплаб қушлар, амфибиялар ва кичик ҳайвонлар учун уйдир.

Кўлларнинг суви тоза ва соғлом эканлиги уларни экологик жиҳатдан аҳамиятли қилади. Шунингдек, бу ҳудуддаги экотуризм ривожланиши учун

катта имкониятлар мавжуд. Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари атрофида экологик йўллар ва дам олиш зонаси ташкил этилган бўлиб, бу туристлар учун қулайлик яратади.

Геологик ва гидрологик хусусиятлар

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари геологик жиҳатдан Тянь-Шань тоғларининг қадимий қатламлари орасида шаклланган. Бу кўллар тоғ сувлари ва ер ости сувлари билан тўлдирилади, шунингдек, уларнинг сув сатҳи мавсумий ёмғир ва қор ёғишларига қараб ўзгаради. Кўлларнинг сувлари минерал моддаларга бой бўлиб, бу уларнинг биологик турлари учун қулай муҳит яратади.

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўлларининг аҳамияти

• **Экологик аҳамият:** Кўллар ва улар атрофидаги экосистема табиий биоресурсларни сақлашда муҳим рол ўйнайди, шунингдек, сувнинг табиий айланиш жараёнида муҳим элемент ҳисобланади.

• **Туризм:** Бу кўллар сайёҳлар учун жозибador манзаралар ва дам олиш жойлари саналади. Ҳар йили кўплаб сайёҳлар бу ерга келиб, тоғ туризми ва экотуризм билан шуғулланади.

• **Илмий тадқиқотлар:** Табиий муҳит ва биологик хилма-хилликни ўрганиш учун қулай макон. Кўлларда сув сифати ва биологик турларнинг ҳолати мунтазам равишда мониторинг қилинади.

• **Маданий аҳамият:** Бу ҳудуд маҳаллий аҳоли учун ҳам муҳим бўлиб, кўллар атрофида анъанавий тадбирлар ва фестиваллар ўтказилади.

1. Экологик аҳамият

1. Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари ва улар атрофидаги экосистема табиий биоресурсларни сақлашда муҳим рол ўйнайди. Бу кўллар:

2. **Биологик хилма-хилликни сақлаш:** Кўлларда ва атрофида турли хил сув ўсимликлари, балиқлар, амфибиялар, қушлар ва бошқа ҳайвон турлари яшайди. Улар учун бу кўллар нафақат яшаш жойи, балки кўпчилик турлар учун кўпайтириш майдони ҳисобланади.

3. **Сув айланиш жараёнидаги аҳамият:** Кўллар сувнинг табиий айланиш жараёнида муҳим элементдир. Улар ёмғир ва тошқин сувларини тўплаб, сув ресурсларини барқарорлаштиради, ер ости сувларини тўйинтиради ва атроф муҳитдаги намликни сақлаб туради.

4. **Экосистеманинг барқарорлиги:** Кўллар атрофидаги ўсимликлар ва ҳайвонлар ўзаро боғлиқ экосистемани ташкил этади. Бу экосистема табиий мувозанатни сақлашга ёрдам беради, ернинг эрозиясини камайтиради ва ҳаво сифатини яхшилайдди.

2. Туризм

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари сайёҳлар учун жозибадор манзаралар ва дам олиш жойлари саналади. Туризм соҳасида уларнинг аҳамияти куйидагилардан иборат:

Тоғ туризми ва экотуризм: Кўллар тоғлар орасида жойлашган бўлиб, улар атрофидаги табиий муҳит сайёҳлар учун қизиқарли. Тўғри сақланган экосистема ва тоза ҳаво туристларни жалб қилади. Бу ерда сайёҳлар трекинг, балиқ овлаш, фотосуратга олиш ва табиат билан яқин алоқада бўлиш имконига эга.

Маҳаллий иқтисодиётга таъсири: Туризмнинг ривожланиши маҳаллий аҳоли учун янги иш ўринлари ва даромад манбаини яратади. Бу эса ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишига ёрдам беради.

Туристик инфратузилма: Кўллар атрофида дам олиш масканлари, йўллар ва туристик хизматлар ривожлантирилмоқда, бу эса сайёҳлар учун қулайликлар яратади.

3. Илмий тадқиқотлар

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари табиий муҳит ва биологик хилма-хилликни ўрганиш учун қулай макон ҳисобланади. Илмий тадқиқотлар соҳасида уларнинг аҳамияти:

Сув сифати мониторинги: Кўлларда сувнинг тозаллиги, кимёвий таркиби ва биологик ҳолати мунтазам равишда ўрганилади. Бу маълумотлар сув ресурсларини муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш учун муҳимдир.

Биологик турларнинг ҳолати: Кўллардаги ва атрофидаги турли ҳайвон ва ўсимлик турларининг сони ва соғломлиги таҳлил қилинади. Бу турларни муҳофаза қилиш ва уларнинг табиий муҳитини сақлашда ёрдам беради.

Иқлим ўзгаришларининг таъсири: Кўллардаги сув сатҳи ва экосистеманинг мавсумий ўзгаришлари иқлим ўзгаришларини ўрганиш учун муҳим индикатор ҳисобланади.

4. Маданий аҳамият

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари маҳаллий аҳоли учун нафақат табиий ресурс, балки маданий-маънавий аҳамиятга эга:

Анъанавий тадбирлар ва фестиваллар: Кўллар атрофида маҳаллий халқ томонидан турли анъанавий байрамлар, фестиваллар ва маданий тадбирлар ўтказилади. Бу тадбирлар маҳаллий маданият ва урф-одатларни сақлашга хизмат қилади.

Маҳаллий ҳикоялар ва афсоналар: Кўллар билан боғлиқ кўплаб ҳикоялар, афсона ва ривоятлар мавжуд бўлиб, улар маҳаллий халқнинг тарихий ва маданий мероси ҳисобланади.

Жамоатчиликнинг табиатга муносабати: Маданий аҳамият туфайли маҳаллий аҳоли кўлларни асрашга, уларни муҳофаза қилишга катта эътибор қаратади, бу эса экологик маданиятни оширишга ёрдам беради.

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари учиб соҳалардаги аҳамияти уларни нафақат табиий бойлик, балки жамият ва иқтисодиёт учун ҳам муҳим объектга айлантиради. Уларни муҳофаза қилиш ва ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар доимий равишда амалга оширилиши керак

Табиий гўзалликларни муҳофаза қилиш чоралари

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари атрофида экологик мувозанатни сақлаш мақсадида қуйидаги чоралар амалга оширилмоқда:

- Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш учун махсус қонунлар ва қоидалар жорий қилинган.

- Кўлларга ташриф буюрувчилар сони чекланган ва улар учун экологик йўллар ташкил этилган.

- Табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва чиқинди моддаларни камайтириш бўйича тадбирлар амалга оширилмоқда.

• Маҳаллий аҳоли ва туристлар учун экологик тарғибот ишлари ўтказилмоқда.

Иқлим ва мавсумий ўзгаришлар

Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари жойлашган ҳудудда иқлим континентал бўлиб, ёзда иссиқ ва қишда совуқ бўлади. Кўлларнинг сув сатҳи мавсумга қараб ўзгаради: ёз ойларида сув сатҳи пасаяди, қишда эса қор ёғиши натижасида кўл сувлари кўпайиши мумкин. Бу мавсумий ўзгаришлар кўллардаги экосистеманинг барқарорлигини таъминлайди ва биологик турларнинг турли даврлардаги ҳаёт фаолиятига таъсир кўрсатади.

Хулоса

Бўстонлик туманидаги Юқори ва Қуйи Урунғоч кўллари табиий гўзалликларнинг ажойиб намунасидир. Уларни асраш ва муҳофаза қилиш орқали бу ҳудуднинг экологик барқарорлигини таъминлаш мумкин. Шунингдек, бу кўллар туристик салоҳиятни оширишда муҳим аҳамиятга эга бўлиб, маҳаллий иқтисодиётга ҳам ижобий таъсир кўрсатади.

Research Science and Innovation House